

Flora Bosne, Hercegovine i novopazarskog sandžaka.

II. (2.) dio.

Priopćio

dr. Günther vitez Beck pl. Mannagetta,

redov. profesor botanike, ravnatelj botaničkog vrta i predstojnik botaničkog zavoda c. kr. njemačkog sveučilišta
u Pragu.

5. rod: ULMACEAE.

[Briss.-Mirbel, Élem., II, 905 (1815); Engl. u NPhF., III 1, 59.]

Pleme: *Ulmeae.*

[Spach u Ann. sc. nat., sér. 2, XVI (1841), 46. — *Ulmoideae* Engl. u NPhF., III 1, 61.]

1. *Ulmus.*

[L., Spec., 225 (1753); Gen., ed. V, br. 281; Engl. u NPhF., III 1, 62.]

Sekt.: *Euulmus.*

[K. Koch, Dendrol., II 1, 405 (1872).]

1. *Ulmus campestris* [L., Spec., 225 (1753) djelomice u većine autora. — *U. glabra* Mill., Dict., ed. 8, br. 4 (1768) ne Huds. (1762). Pošto je Miller još 3 druge *U. campestris* spadajuće oblike kao vrste razlikovao, samovoljno je, ako se to ime ističe.] — U lukašama, šumama, na šikarastim mjestima u nizini do u brdske regije i u predalpinske dolove, od prilike do 1000 m visoko, svuda pojedince.

Bosna: (*Boué.) Rašireno po svemu predjelu!! — **Hercegovina:** (*Boué.) Regje ili manje opažano. Oko Mostara i prema Vojnom, između Pileta i Stôca (B.), kod Aladinića u stolačkom kotaru (F.), između Dračeva i Metkovića (B.). — **U novopazarskom sandžaku:** U dolini Lima između Prijepolja i Bistrice (*B.). — Mart. — „Brijest“.

Oblik *xanthochondra* [Beck, Fl. Nied.-Oest., 318 (1890)]. **Bosna:** Na Hridu kod Sarajeva (*M.).

var. *suberosa* [Mönch, Verz. Weissenst., 136 (1785) = Ehrh., Beitr., VI, 87 (1791) kao vrsta; Koch, Syn. fl. Germ., 637 (1837). — *U. glabra* v. *suberosa* Gürke, Pl. Europ., II, 72 (1897)].

Bosna: Oko Travnika, na Vilenici (*Fr. Br.), u dolini Lapišnice kod Sarajeva (Mu.), kod Tjentišta Mješajaka (Fr.), kod Gračanice u Gatačkom polju (Mu.).

2. *Ulmus scabra* [Mill., Gard. dict., ed. 8, br. 2 (1768). — *U. campestris* L., Spec., 225 (2753) mjestimično. — *U. glabra* Huds., Fl. angl., 95 (1762) po Sm. (ne Mill.) — *U. montana* With., Bot. arrang., ed. III, II, 279 (1776). — *U. campestris* A. Kern. u Fl. exs. austro-hung. br. 264, ali L. samo djelomično]. — Uštrkan u šumama brdske i predalpinske regije do 1500 m visine.

Bosna: (*Boué) Na Goloj kosi u visini od 500 m (Ha.), na Šator pl. (Pr.), do 1400 m (Ha.), na Kamešnici, Vel. Malovanu, Šuljagi!! (Pr.), Stožeru (B.), Treskavici, Hranicavi (B.), u Zelengori (Pr.), u dolini Željeznice kod Galjeve njive (B.), na Vitez pl. (B.), na obroncima Vučeva i Maglića pl. do 1200 m (B.), na Metaljci kod Čajnića (B.); oko Vareša (Pr.), na Majevici (B.). — **Hercegovina:** Između Drežnice i Mostara, između Ivan-karaule i Nevesinja; takogjer u Trebinju sagjena (*B.). — Mart, april.

3. *Ulmus laevis* [Pall., Fl. ross., I 1, 75, t. XLVIII, sl. F. 1784]. — *U. pendunculata* Foug. u Mem. sc. nat. Paris (1787), 215, t. 2. — *U. effusa* Wild., Fl. Besol. prodr., 94 (1787). — *U. ciliata* Ehr., Beitr., VI, 88 (1791)]. — U lukama, vlažnim šumama, osobito niz rijeke do u brdsku regiju.

Bosna: Rijetko kod Travnika (Br.), na Vilenici (*Fr. Br.), u dolini Drine više Višegrada (B.). — Mart, april. — „Vez“.

Pleme: *Celtideae.*

[Spach u Ann. sc. nat. 2. sér., XVI, 46 (1841).] — *Celtidoideae* Engl. u NPflF., III 1, 63.]

2. *Celtis.*

[L. Spec., 1043 (1753); Gen., ed. V, br. 1012; Engl. u NPflF., III 1, 63.]

1. *Celtis australis* [L., Spec., 1043 (1753)]. — Lišće jajasto-dugoljasto, dugo otegnuto zašiljeno, na dnu nejednako kratkousko ili skoro zaokruženo, oštrosipljeno, gori vrlo hrapavo, dolji dlakavo sa tendencem da očelavi. Stapke 2—3 cm duge. Košpica mrežasto jamasta. — U području sredozemne flore pod grmljem na kamenitim mjestima penjući se do 700 m.

Bosna: Izmegju Drinjače i Nove Kasabe u dolini Jadra (*J.) Nevjerovalno. — **Hercegovina:** U dolini Neretve kod Jablanice, Drežnice (B.), često oko Mostara (Str.) i na brežuljcima oko grada!! Na Veležu do 700 m (B.), izmegju Blagaja i Jovanović-karaule (B.), kod Crnog vrela i Čapljine (Blan), izmegju Domanovića i Pileta (B.), izmegju Dračeva i Metkovića (B.) oko Trebinja (*P.) često!! na Gljivi oko Drijena, Kolojana, Žegulje kule (V.!) kod Ljubinja, Hrasnog, Poplata, Neuma, Gradca (F.). — Maj. — „Kostilja, pokriva, koprivić, kopriva“.

2. *Celtis Tournefortii* [Lam., Encycl., IV., 138 (1797). — *C. orientalis* Mill., Gard. dict., ed. 8, br. 3 (768) ne L.]. — Listovi koso jajasto-trokutni, zašiljeni, na dnu zaokruženi do gotovo sročika oblika, zupčasti kao u pile s gornje strane naginju da ogole, gotovo su glatki, s dornje su strane sa statkama lista i granama pahu-ljasto kratko-dlakavi. Stapke ploda 0·8—1·4 cm dugi. Košpica glatka — Listovi mladica i grmastih, još ne cvatućih egzemplara su s obje strane kratko-četinasti hrapavi, promjenljive veličine, često nejednako trokrpasti sa izvučenom, često cjelecatom srednjom krpom i grubo nazubljeni. Amo ide *C. betulaefolia* [Vandas u ÖBZ. (1889) 221 (Prig. vigjen); Baenitz, na istom mjestu (1897), 270! — *C. Tournefortii* v. *betulaefolia* Gürke, Pl. Europ., II, 74], koju sam često sa svim prelaznim listovima do normalnog oblika lista (na vrhu grana) našao. Lijepo rodonošno drveće, što sam ga god. 1894. oko Trebinja opažao i od kojeg je godine 1897. i Baenitz sabrao i izdao probe, pripadaju *C. Tournefortii*. — Na kamenitim mjestima, pod šikarama u području sredozemne flore, do 600 m sižući.

Hercegovina: Samo oko Trebinja (*V.! B., B. u Baenitz Herb. europ.!) tako primjerice na brdu Gljivi u visini od 300—600 m (V.!), na Trebinjčici, (B.), kod Poljica (B. Baenitz!). — April, maj.

6. rod: MORACEAE.

[Lindl., Veg. kingd., 266 (1847) erw.; Engl. u NPflF., III 1, 66.]

Pleme: *Moreae.*

[Beck, Fl. Nied.-Oest., 310 (1890). — *Moroideae* Engl. u NPflF., III 1, 70. — *Urticaceae* trib. Benth. Hook., Gen., III, 344.]

1. *Morus.*

[L., Spec., 986 (1753); Gen. ed. V, br. 936; Engl. u NPflF., III 1, 72.]

1. *Morus alba* [L., Spec., 986 (1753)]. — Potječe iz Kine te se prilično često u toplijim položajima sadi.

Bosna: (*AK.!! — **Hercegovina:** (*P.!! — Maj. — „Murva bijela“.

2. *Morus nigra* [L., Spec., 986 (1753)]. — Potječe iz Perzije te se prilično često kao i pregašnja sadi.

Bosna: (*AK.!! — **Hercegovina:** (*P.!! — Maj. — „Murva crna“.

Broussonetia papyrifera [L'Her. u Vent., Tabl. règn. vég., III, 547 (1794). — *Morus papyrifera* L., Spec., 986 (1753).] Potječe iz istočne Azije te se po katkada sadi u vrtovima i parkovima sredozemne flore, tako u — Hercegovini: u Mostaru, Trebinju (B.). — Maj.

Pleme: *Artocarpeae.*

[Beck, Fl. Nied.-Oest., 312 (1890). — *Artocarpoideae* Engl. u NPflF., III 1, 70. — *Urticaceae* trib. Benth. Hook., Gen., III, 346.]

2. *Ficus.*

[L., Spec., 1059 (1753); Gen., ed. V, br. 1032; Engl. u NPflF., III 1, 89.]

1. *Ficus carica* [L., Spec., 1059 (1754)]. — Potječe iz zemalja na istoku sredozemnog mora te se sadi svuda u području sredozemne flore do blizu 300 m visine. U toplim mjestima podivljava često uz stijene, krševe, pod šikarom ali ostaje grmovita. (Sravni Beck, Veget. Verh. illyr. Länd., 180.)

Bosna: U Banjoj luci (*H.). — **Hercegovina:** (*Boué). Često svuda uz dolinu Neretve do Konjica (B.); na Porimu (Blau), u dolini Grabovice i na Glogovići kod Jablanice u dolini Drežnice (B.); kod Blagaja i Vrela Bune! (Fo.), između Blagaja i Jovanović-karaule (B.), kod Domanovića, oko Stoca!! (Fo.) Ljubinja (Fo.), Trebinja (P.), Gorice (Fo.). — August, septembar. — „Smokvina, smokvenica“.

Pleme: *Cannabineae.*

[Endl., Gen., XII, 286 (kao rod). — *Cannaboideae* Engl. u NPflF., III, 1, 71 i 96. — *Urticaceae* trib. Benth. Hook., Gen., III, 344.]

3. *Humulus.*

[L., Spec., 1028 (1753); Gen., ed. V, br. 989; Engl. u NPflF., III 1, 96].

1. *Humulus lupulus* [L., Spec., 1028 (1753)]. — U lukama, živicama, ispred šuma, osobito diljem većih rijeka do u predalpe (oko 1000 m).

Bosna: (*AK.) Često, tako u dolini Une, Save, Vrbasa, Lašve, Bosne, Spreče, Drine, Sutjeske i na drugim mjestima. — **Hercegovina:** Raštrkane, tako kod Konjica (Fo.), Mostara (Str.), Nevesinja (V.), u Nevesinjskom polju (Mu.), kod Trebinja (*P.). — Juni do augusta. — „Hmelj“.

4. *Cannabis.*

[L., Spec., 1027 (1753); Gen., ed. V, br. 988; Engl. u NPflF., III 1, 97.]

1. *Cannabis sativa* [L., Spec., 1027 (1753)]. Potječe iz istočne Indije te se amo-tamo ali porijetko sadi.

Bosna: (*AK.) Kod Banjeluča, Travnika, Busovače, (H.), Vareša (Pr.), Tarčina (Pr.), Sarajeva, Mokrog (B.), Foče, Ustikoline (Pr.), Zvornika (I.), Ratkova (Fo.). — **Hercegovina:** (*AK.) gdje? — kod Konjica, u dolini Idbara, između Lisičića i Ostročca (B.). — **U novopazarskom sandžaku:** kod vojničke postaje Boljanica (*B.). — Juli, august. — „Konoplja, poskon“.

7. rod: URTICACEAE.

[Endl., Gen., 282 (1837); Engl. u NPflF., III 1, 98.]

Pleme: *Urereae.*

[Gaudich. u Freyc., Voy. bot., 496 (1826) Engl. u NPflF., III 1, 103.]

1 Urtica.

[L., Spec., 983 (1753); Gen., ed. V, br. 935; Engl. u NPflF., III 1, 104.] — „Kopriva“.

1. *Urtica urens* [L., Spec., 984 (1753)]. — Na pustim, kamenim, obragjenim i ne obragjenim mjestima do u alpinsku regiju (1700 m).

Bosna: Kod Banjeluča, Maglaja na Vrbasu (H.), Travnika (*S.), Fojnice (Mu.), Kupreša, Vareša (Pr.), Sarajeva (B.), Tarčina (Pr.), Foče, Tjentišta (Pr.), Bugojna, Glamoča (Pr.); sigurno na daleko rasprostranjena. U alpinskoj regiji Vranice (Mu.), na Troglavu u Dinari (B.). — **Hercegovina:** Rijetko oko Mostara!! (Str.), Trebinja (*P.). — Juli do oktobra. — „Kopriva, žigavica“.

2. *Urtica pilulifera* [L., Spec., 983 (1753)]. Na pustim i na obragjenim mjestima, u vinogradima i u području sredozemne flore.

Hercegovina: Oko Mostara!! (*Str.), Tasovčića (B.), Počitelja (Pi.!), Dračeva (V.), Metkovića (B.), Ljubuškog (F.), u Dubravama (M.), kod Stoca (F.), na Ošanića glavici kod Stoca (B.), oko Trebinja (B.). — Maj, juni.

3. *Urtica dioica* [L., Spec., 984 (1753)]. — Na pustim i obragjenim mjestima, uz rub cesta, u vrtovima, na mjestima, koja obiluju travama, do u alpinsku regiju (oko 1800 m).

Bosna: (*AK.) svuda često. — **Hercegovina:** (*AK.). — Raštrkano, tako oko Mostara!! (Fo.), na Veležu, Crnju (Mu.), oko Trebinja (B.). — **U novopazarском sandžaku:** — U šumi Poljani kod Svjetlog borja, kod Plevala (*B.). — Juli do oktobra. — „Kopriva“.

Opažani su slijedeći oblici: 1. *vulgaris* [Weddel, Monogr. Urt., 77], — 2. *hispida* [DC., Fl. franc., V, 355 (1815) kao vrst; Weddel, na ozn. mj., 77] obje rasprostranjene. — 3. *glabrata* Clem. u Atti della scien. soc. it. Fir. (1841), 517 (po Vis.) i u Vis., Fl. Dalm., I, 217 (1842); Pant., Adnot., 32 kao vrst; Wedd. u DC., Prodr., XVI 1, 51 (1869) Vis., ozn. mj. Suppl. I, 46 (1872). — Vlakno i stupke lista imadu rijetko četinje koje žegu. Listovi imadu s donje strane samo na nervima žerave četinje, inače su ogolišavi, nešto hrapavi. — **Bosna:** U pećini na Vlašiću (*Fr. Br.). — **Hercegovina:** Na šumovitim mjestima oko Begova korita u Bijeloj gori (*P.) na Vučjem zubu (V.).

Pleme: *Parietarieae.*

[Wedd., Mon. Urt., 502; Engl. u NPFF. III 1, 103 i 115.]

2. *Parietaria.*

[L., Spec. pl., 1052 (1753); Gen., ed. V, br. 1020; Engl. u NPFF., III 1, 115.]

1. *Parietaria officinalis* [L., Spec., 1052 (1753) djelom.; Mönch, Meth., 327 (1794); v. *crecta* Wedd. u DC., Prodr., XVI 1, 235⁴³. — *P. erecta* Mert. Koch, Deutschl. Fl., I, 825 (1823)]. — U vlažnim šumama, lukama, slomovima, takogjer i na grohotu, pustim mjestima i niskim krajevima do predalpa (oko 600 m).

Bosna: Rasprostranjena! tako na pr. oko Krupe (Fo.), Ključa (Fo.), Jajca (Fo.), Banjelučke (H.), Travnika (Fr. Br.), Žepča (B.) Vranduka (Blau), Zenice (Fo.), Srebrenika (*S.), Srebrenice, Zvornika (I.), Fojnice (Mu.), Sarajeva (F.), Foča (Fo.), u dolini Sutjeske (B.), na Šuljagi, Malovanu, Kamešnici, Šatoru (Pr.), Dinari (B.), kod Livna (Ha.-Fa.) i na drugim mjestima. — **Hercegovina:** (*AK.) gdje? Raštrkano, tako kod Konjica, u dolini Idbara u Prenj pl., u dolini Grabovice u Čvrsnici (B.), na Glogovu (V.), na Humu kod Mostara, prema Metkoviću (B.). — Juli, august. — „Crkvina, drinak“.

2. *Parietaria ramiflora* [Moench, Meth., 327 (1794). — *P. officinalis* L., Spec., 1052 (1753) djelom.; v. *diffusa* u DC., Prodr., XVI 1, 235⁴². — *P. judaica* Vill., Hist. pl. Dauph., II, 346 (1789) ne L. — *P. diffusa* Mert. Koch, Deutschl. Fl., I, 827 (1823)]. — Na kamenim mjestima, na stijenama, zidovima, samo u području sredozemne Flore.

Bosna: Po Gürke-u [Pl. Eur., II, 80]; sigurno pogrešno. — **Hercegovina:** Oko Mostara!! (Str.), Žitomišlića (Mu.), Nevesinja (Raap-Callier, Pl. Herc. exs., br. 242!) Stoca!! (F.), na Ošanića glavici (B.), kod Čapljine (V.), Trebinja (*P.), Bileka, Graba (V.). — Skoro kroz svu godinu. — „Gomjačina, šćirenica“.

Opažena je i u obliku *canescens* [Blume u Mus. bot. Lugd. bat. II, 249 (1856) kao vrst; Gürke, Pl. Eur., II., 80; v. *microphylla* Wedd. u DC., Prodr., XVI 1, 235⁴³].

8. rod: SANTALACEAE.

[R. Brown, Prodr. pl. Nov. Holl., 350 (1810); Hieron. u NPFF., III 1, 202.]

1. *Osyris.*

[L., Spec., 1022 (1753); Gen., ed. V, br. 978].

1. *Osyris alba* [L., Spec., 1022 (1753)]. — Na kamenim mjestima, pod šikarom samo u području sredozemne flore.

Hercegovina: U dolini Neretve kod Mostara (Str.) do gore do tjesnaca Neretvinih (B.); kod Trebinja (*P.). — April, maj. — „Metva, metvica, žukvica“.

2. Thesium.

[L., Spec., 207 (1753); Gen., ed. V, br. 258; Hieron. u NPF., III 1, 224.] — „Lanak“.

1. *Thesium alpinum* [L., Spec. pl., 207 (1753)]. — U brdnim livadama, na kamenim, kršnim mjestima, počam od više brdske do alpinske regije na vapnencu i škriljevcu.

Bosna: Često u visokom gorju: na Jedovniku (Ha, Ja.), Plasenici (Ha.-Fa). Šatoru. (Pr.), Troglavu u Dinari (B.), Šuljagi (Pr.) Vlašiću!! (*S.), Vilenici (B.), Vranici (B.); na svim gorama južne Bosne: na Trebeviću, Treskavici, Bjelašnici (B.) Dumošu (Fo.), Magliću (B.) Volujku, Bregoču (Pr.) i na drugim mjestima. — **Hercegovina:** Na gorama: Lisini (V.), Prenju (*B.), Porimu, Prislabu (V.), Veležu (B.). — Juni do august.

I oblik *laxiflorum* — (v. *tenuifolium* G. Beck, Fl. Nied.-Oest., 602 (1890) ne Sauter] opažen je na Vlašiću (*B.) u Bosni: Naša biljka te biljka iz dönje Austrije ima četverodjelne cvjetne obojke a ne peterodjelne, kako Reich, p. u Ic. fl. Germ., XI, 10, sl. 1156 crta. Ali A. DC. u Prodr., XIV 1, 641 drki sliku Reichenbachovu obzirom na analupe netačnom (o čemu ja dvojim) te spominje, da se nalazi *Th. tenuifolium* Saut. sa četverobrojnim cvjetovima.

2. *Thesium pratense* (Ehr. Beitr., V, 175 (samo ime), Herb. Linn. br. 12]. — U livadama, na škarastim, kamenim mjestima.

Bosna: Na Zelengori (*Pr.); valja ispitati! **Hercegovina:** Po *A-K., gdje? — U Plješevici u susjednoj Hrvatskoj spominje ju Borbás; ja sam tu našao samo *Th. tenuifolium* [Saut. u Koch, fl. Germ., ed. II, 718 (1843) kako je Reichenbach p. u Ic. fl. Germ., XI, 10, sl. 1156] crta, gdje su svi cvjetovi peterobrojni.

3. *Thesium divaricatum* [Jan u Mert. Koch, Deutschl. Fl., II, 285 (1826)]. Lako se raspozna po omotnim lističima, koji ne prelaze preko ploda i po kratkim prednjim lističima. — Na kamenitim, krševitim mjestima u čairima, vinogradima, osobito u području sredozemne flore, od prilike do 200 m visine.

Bosna: Između Šuice i Borove glave (*S.); na Borovoj glavi kod Livna (B.). — **Hercegovina:** U tjesnu Neretve (B.), u Bijelom polju kod Hana Potoci (V.), oko Mostara često!! (Str., Raap Callier, Pl. Herb. exs. br. 144!), oko Trebinja!! (*P.), na Gljivu, kod Trebinje hana, na Malom Svitavou kod Graba (V.). — Maj, juni.

- ? 4. *Thesium humifusum* [DC., Fl. fr., V, 366 (1815). — *Th. divaricatum* v. *humifusum* Duby, Bot. Gall., I, 408 (1828); A. DC. u Prodr., XIV, 643]. — Na sličnim mjestima kao pregjašnja vrst.

Hercegovina: Na Gljivi i u dolu Raduš-broda kod Vučije u Bijeloj Gori (*P.). Po Nymanu, Cons., 643 i Gürke, Pl. Eur., II, 85 dvojbeno. — Maj, juni.

5. *Thesium Parnassi* [A. DC. u DC., Prodr., XIV, 643 (1857) — *Th. ramosum* v. *Parnassi* Asch. Kan., Catal. cormoph., 29 (1877)]. — Struk, u dönjom dijelu granat sa končastim okrajcima, je nizak, strm, jednostavan te nosi grozd sa malo cvjetova. Listovi linearni, šljati, glatki kao pokrovni i prednji listovi. Pokrovni listovi su dulji, prednji kraći nego li plod. Cvjetni obojci vrlo maleni, živahno žutozeleni. Plod je elipsoidan, 3—4 puta dulji od drške i od usukanog cvjetnog obojka. — Cvast, cvjetovi i plodovi kao u *Th. ramosum* Hayne, ali cvjetne stapke manje ispravljenе, vršci cvjetnog obojka nijesu na dnu petljasti. Valjda je to samo visoko-gorski oblik od *Thesium ramosum* Hayne. — Na kamenim obroncima, stijenama visokog gorje.

Bosna: (*A.K.) gdje? — Na Jedovnika kod Grahova (Ha.), više Šatorskog jezera 1600 do 1650 m (Ha.). — **Hercegovina:** (*A.K.) gdje? — Na vrhu Borošnice pl. (Degen u lit., ali sumnjivo.) — Juli, august.

β *affine*. — Ramuli floriferi desunt. Flores fructusque sessiles. Fructus 3 mm longi, nervis anastomosantibus transversis crebrioribus muniti. — Stapke, koje nose cvijet, fale, zato je cvijet i rod bez stapke. Plod 3 mm dug, provigjenobilnim prijekim spojnim nervima.

Bosna: U alpinskom području Volujka (*B.). — Juli, august.

6. *Thesium ramosum* [Hayne u Schrad., Journ. Bot. (1800) I, 30, t. VII].

α *typicum*, Struk uspravan. Listovi i stapke cvijeća naokolo rašireni. Pokrovni listovi 2—6 put dulji, često odstojeći prednji listovi obično dulji nego li 3·5—4·5 mm dugi plod. — Na travnim i zemljanim mjestima; po Mu. do 1400 m visoko.

Bosna: Oko Travnika (*Br.). — **Hercegovina:** Na Malom Veležu kod Nevesinja (Mu.), kod Vira (*Fr. Br.), na Leotaru kod Trebinja (B.). — Juri, avgust.

3. *Baenitzii* — Caules numerosi, prostrati, foliis pedunculisque erectis. Bracteae semper 2—3 plo fructus superantes, bracteolae fructu breviores, fructu appressae, utraque subscabra. Fructus (totus) 3·5—4 mm longus, stipite perigonisque c. $\frac{1}{3}$ longitudinis fructus aequantibus. — Grančice obilne, dolje spružene, listovi i cvjetne stapke osojni, pokrovni listovi uvjek 2—3 puta dulji, dočim je uz plod pritisnuto predlišće kraće nego li plod, oboje nešto hravavo. Plod (svega) 3·5—4 mm dug. Plodna stapka i cvjetni omot od prilike za $\frac{1}{3}$, dulji nego plod. — Po plodu sličan *Th. humifusum* [DC. l. c.] i *Th. gallicum* [Schultz u Flora, XXI (1838), 645; Reich., Ic. fl. germ., XI, f. 1153] ali se odlikuje dugim pokrovnim lišćem.

Hercegovina: U području Trebinjčice kod Trebinja (Baenitz u Herb. Europ.!), u alpinskom pojasu Veleža kod 1900 m (Born.). Tu u obliku sa dugim predlišćem, koje prelazi preko ploda.

7. *Thesium intermedium* [Schrad., Spic. fl. Germ., 27 (1794). — *Th. linophyllum* L., Spec., 207 (1753) djelom.]. — Na livadama, pašnjacima, kamenim mjestima do u predalpinski pojasi (1300 m).

Bosna: Karanovac u Grmeč pl. (B.), kod Petrovca (B.), na Krminu u Kozari (B.), kod Banjelučke, u dolini Rakovca (*C.), kod Travnika (Br.), na Vilenici (Fr. Br.), na Glasincu (F.!), na Prologu (F.), na Krugu kod Livna 1300 m (B.). — **Hercegovina:** Na podnožju Veleža kod Sopilja (Mu.), na Česali kod stанице Visoka glavica, kod Milanova odsjeka, u sniježnoj jami Ratkuši (*V.). — Juri, avgust.

8. *Th. bavarum* [Schrank, Bayer. Reise, 129 (1786); Baier. Fl. I, 507. — *Thesium montanum* Ehrh., Herb. Linn., br. 2.; Beitr., V, 175 (samo ime); Hoffm., Deutschl. Fl., I, 82 (1791). — *Th. linophyllum* L., Spec., 207. (1753) djelomice]. — U brdним livadama, na šumskim čistinama do u predalpinsku regiju (oko 1300 m).

Bosna: Kod Vogjenice, Bjelaja, Vaganjca kraj Petrovca, Janjice, u dolini Plive kod Jajca (Fo.), oko Travnika (Br.), na Suljagi (*S.), Borovoj glavi (F.), na Jedovniku, kod Preodeca (Ha.), u Šator-pl. (Ja.), na Cincaru (B.). — **Hercegovina:** Na Preslici, Prislabu pl. (V.). Na Gljivi kod Trebinja, oko Dubovca kod Orahovca u Bijeloj gori (*P.). — Juri, avgust.

9. *Thesium auriculatum* [Vandas u Sitzungsb. böhm. Ges. Wiss. (1890), 279 (Original sam video)]. — Trajna. Struk u podzemnom dijelu razgranjen, gori jednostavan te nosi jednostavnu ili malo razgranjenu cvast, visok do 30 cm. Listovi vrlo uski, linealni, zašiljeni s jednim nervom, mlitavi, glatki kao pokrovni i prednji listovi. Grančice cvasti rastoje, većinom jednogvjetne. Pokrovni listovi doli dulji, gori kraći nego li cvijet i plod. Predlistovi jedva pola tako dugi kao plod. Cvijeće vrlo maleno oko 1·5 mm dugo). Žučkasti cvjetni obojak na dnu zatona (Bucht) ima izvana privjeske, koje su isprva okrugljaste, kašnje zdjelaste. Plodovi elipsoidni, protkani razgranjenim uzdužnim nervima, 3—4 mm dugi; lisnati obojak na njima kratko valjkast, od prilike $\frac{1}{2}$ puta, a kratka plodova drška od prilike $\frac{1}{3}$ puta tako duga kao orah. — Odlikuje se osobito nježnim strukom, usko-linealnim, mlitavim listovima i zdjelastim privjeskama na cvjetnom obojku, koji se i na plodu jasno opažaju.

Hercegovina: Pod šikrom u predalpinskom pojasu Glogove pl. (*V.!), rijetko; češće na Velež pl. na krševitim mjestima. Brasina kod sela Žutana (V.). — Juri, juli.

9. rod: LORANTHACEAE.

[D. Don, Prodr. fl. Nepal., 142 (1802—1803); Engl. u NPFIF., III 1, 56.]

1. *Loranthus*.

[L., Spec. pl., 331 (1753); Gen., ed. V, br. 400; Engl. u NPFIF., III 1, 183.]

1. *Loranthus europaeus* [Jacqu., Enum. Vind., 55, 230 (1762); Fl. Austr., t. 30; L., spec. pl., ed. II, 1672 (1763)]. — Na hrašču (*Quercus robur, sessilis, lanuginosa, conferta* i dr.).

Bosna: U dolini Spreče prema Turijama (*S., Exs. br. 637) na Mačku kod Travnika (Fr. Br.); na Mračanskom brdu, na Babini i Orahovičkoj glavici kod Žepča (B.); oko Fojnice (Schwarz!, Beck: Pl. Bosn. Herc., Ser. II, br. 178). — **Hercegovina:** Na Krehinom gradeu kod Mostara (*Pi!), u Dubravama (M.). — Maj, juni. — „Lijepak“.

2. Razoumowskia.

[Hoffm., Hort. Mosqu. introd., br. 1, f. 1 a—i. (1808). — *Arceuthobium* M. Bieb., Fl. taur. cauc., III, 629 (1819); Engl. u NPF., III 1, 193.]

1. *Razoumowskia oxycedri* [F. W. Schultz, Archiv. (1842—1848), 222. — *R. caucasica* Hoffm., Hort. Mosqu. introd., br. 1, f. 1 a—i (1808). — *Viscum oxycedri* DC., Fl. franc., IV, 274 (1805). — *Arceuthobium oxycedri* M. Bieb., Fl. taur. cauc., III, 629 (1819); Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV 2, 3, t. 141] — na *Juniperus oxycedrus* osobito u sredozemnoj flori.

Hercegovina: (*AK.) gdje? Izmegju Bune i Žitomislja (Mu.), kod Mostara, u Dubravama (M.), kod Kručevića uz Neretvu (R.), kod Neuma, Gradača, Tasovčića, Trebižata (F.) — Ljeti.

2. Viscum.

[L., Spec., 1023 (1753), Gen., ed. V br. 979; Engl., u NPF., III 1, 193.]

1. *Viscum album* [L., Spec., 1023 (1753)].

α *typicum* [G. Beck, Fl. Nied.-Oest., 604 i u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV 2, 2, t. 139. — *V. album* v. *platyspermum* Kell. u BCB., XLIV (1890), 283.] — Na raznolikom lisnatom drveću osobito na *Malus*, *Pinus*, *Sorbus*, *Prunus*.

Bosna: Oko Novog, Ključa (B.), Kulen-Vakufa (Schi.) Banjelučke, Travnika (Br.) i Solakove kule kod Travnika (Fr. Br.), Maglaja na Bosni (B.), Fojnice!! (Schwarz; Beck, Pl. Bosn. Herc., Ser. II, br. 179) oko Visokog (Fo.), Sarajeva!! (H.), na obroncima Trebevića (M.), kod Budnja u Zagorju (A.), kod Broda na Drini (B.). — Hercegovina: Kod Konjica (B.), oko Mostara (Pi.!), Blagaja (*Str.), kod Megiće na Mostarekom blatu, na Planinici kod Mostara, kod Goranaca (Pi.!).

β *abietis* [G. Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ. XXIV 2, 2. — *V. austriacum* β *abietis* seu *latifolia* Wiesb. u DBM. (1884), 60]. — Na jelama. (*Abies alba* Mill.)

Bosna: Na Babini i Mračajskom brdu kod Žepča, kod Trbuka (B.), u šumama Klekovače (B.), u okolini Vareša kod Rajčevca i Duboštice (*Pr.) u Zelengori (Pr.). — Februar, mart. — „Imela, melj“.

10. rod: ARISTOLOCHIACEAE.

[Blume, Enum. pl. Jav., I, 81; Sol. u NPF., III 1, 271.]

Pleme: Asareae.

[Spach, Hist. vég., X, 560; Soler. u NPF., III 1, 271. — *Asaraceae* G. Beck, Fl. Nied.-Oest., 542.]

1. Asarum.

[L., Spec., 442 (1753); Gen., ed. V, br. 522; Sol. u NPF., III 1, 271.]

1. *Asarum europaeum* [L., Spec., 452 (1753)]. — Pod šikarom, u sjenovitim, više vlažnim šumama, osobito u lisnatim, sve do regije kržljava drveta (1800 m) u visokom gorju.

Bosna: (*S.) često!! — Hercegovina: (*AK.) gdje? raštrkano oko Konjica (Fo.), na Plasi (B.), Babi pl. (Haw.!). — Februar, mart. — „Kopitnjak“.

Pleme: Aristolochieae.

[Eichl., Blütendiagr., II, 529 (1878); Solered. u NPF., III 1, 271 i 272. — *Aristolochiaceae* G. Beck, Fl. Nied.-Oest., 543 (1892).]

2. Aristolochia.

[L., Spec., 960 (1753), Gen., ed. V, br. 911; Solered. u NPF., III 1, 272]. — „Jabučnjak, vučja stopa“.

1. *Aristolochia pallida* [Willd., Spec., IV, 162 (1805); Waldst. Kit., Descr. Ic. pl. Hung., III, 267, t. 240 (1812) — *A. rotunda* β. L., Spec., 962 (1753)]. — Na travnjacima, kamenim, šikarastim mjestima, osobito u kraškom kraju, do 1100 m visine.

Bosna: Na Gomili kod Krupe (B.), često oko Bibača tako: na Debelači (B.), kod Hrgara, Ripča (Boll.); oko Banjelučke (H.), u dolini Miljacke, kod Sarajeva, primjerice kod Hana Buloga, Starog grada (*Bl.) kod Turova kraj Trnova (Mu.), na Koprivnici izmegju Bugojna i Kupresa kod 1100 m (Ha.—Fa.). — Hercegovina: Izmegju Umoljana i Ivana (Landauer u lit.); na riječnom pijesku Neretve sjeverno od

Mostara (Sag.), kod ponora Zalomske rijeke južno od Nevesinja (Ja.), na Gljivi kod Trebinja, oko Bileka (*P.), na Guberu (Haw.).

Aristolochia longa [L., Spec., 961 (1753)]. Nju spominje Sendtner kod manastira Foče i Zelenika, što će biti pisarska pogreška.

2. *Aristolochia rotunda* [L., Spec., 962 (1753)]. — Na kamenitim mjestima pod šikarom, do 500 m visoko.

Bosna: Kod Hrgare u Grmeč pl. (F.) kod Žepča (Fr. *Br.), u dolini Drine (Pr.). — **Hercegovina:** Oko Mostara!! (Str.; Raap-Calier, Pl. Herz. exs. br. 145!). u Dubravama (M.), kod Sovića (F.), Domanovića (F.), oko Trebinja (*P.). — Maj, juni. — „Vučja stopa, lukavac“.

3. *Aristolochia clematitis* [L., Spec., 962 (1753)]. — Na kamenitim, grmovitim mjestima, u travnjacima, osobito u nizini i u humlju.

Bosna: U dolini Une kod Dobrlina (B.), Novoga (Fo.), Tunike (Fo.), Bihaća (Boll.), oko Vrnograča, Casina (F.); u dolini Vrbasa kod Novog sela (Fo.), Banjeluće, Maglaja (H.), između Dragočaja i Ramića često kao čovjek visoka (B.); u dolini Save kod Bos. Dubice (B.), između Broda i Sijekovca, kod Brčkog (B.); Kozluka kraj Zvornika (J.); u dolini Gnijice kod Čelica (B.); kod Putičeva (Fr. Br.), Travnika (Br.); kod Plitske, Dabovaca, Matužića (Fo.), Doboja (H.), između Kaknja i manastira Sutjeske (*S.), kod Ilijča kraj Sarajeva (F.), u dolini Sutjeske (B.). — **Hercegovina:** Oko Mostara (Fo.), između Žitomišlića i Bune (Mu.), prema Metkoviću (B.), oko Trebinja. (P.), Gorice (Fo.) — **U novopazarskom sandžaku:** U dolini Lima između Prijepolja i Pribroja (*B.). — Maj, juni. — „Jabučnjak, vučja stopa, divlja jabuka, kokotinja“.

11. rod: POLYGONACEAE.

[Lindl., Nat. Syst., ed. II, 211; Dammer u NPflF., III 1 a, 1.]

Plem: *Rumiceae.*

[Meisn. u DC., Prodr., XIV 1, 4. — *Rumicoideae* Damm. u NPflF., III 1 a, 8.]

1. *Rumex.*

[L., Spec., 333 (1753); Gen., ed. V, br. 407; Dammer u NPflF., III 1 a, 17. — Sravni Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV, 19 et Icones. — „Ščavljak, štav, štavalj“.

1. sekt.: *Lapathum.*

[DC., Fl. franc., III, 372.]

1. *Rumex alpinus* [L., Spec., 334 (1753)]. — Na vlažnom, masnom gjubrenom tlu u livadama pod travama predalpinskog do alpinskog pojasa visokog gorja do 1900 m visoko; u kraškom kraju nalazi se rado u vrtačama.

Bosna: Na planinama: Grmeču (Boll.), Vlašiću!! (*S.), Vranici!! (Mu.) i dolje do Fojnice, Hraničavi!! (Bl.), Bjelašnici, Treskavici, Bijeloj lijeski u Hošta pl. kod Rakitnice, u Romaniji (B.), na Kleku, Goloj Javorini (F.), Magliću (B.), Voljiku!! (Mu.), u Želengori (Pr.), na Šuljagi, Stožeru (B.), Malovanu (Pr.), Borovoj glavi, Krugu, Cincaru (F.), Šatoru, Troglavu (Pr.). — **Hercegovina:** Na planinama Visočici (B.) Crvanju, Zimomoru (*A.), Veležu (V.); na usedlini Čemernog (Mu.). — Juli, avgust.

2. *Rumex crispus* [L., spec., 335 (1753)]. — U livadama, pašnjacima i pustim mjestima do u predalpe rasprostranjena.

Bosna: Često, tako na primjer kod Bihaća, u dolini Une kod Golubića, Ripča (Boll.), oko Travniku (*S.), Fojnice (Mu.), Visokog (Fo.), Vareša (Pr.), Tarčina (Pr.), Sarajeva (B.), Foče, u dolini Sutjeske (Pr.), oko Bugojna, Kupresa, Suice!!, Preodea (Pr.), u Gatačkom polju (Mu.) i na dr. mjestima. — **Hercegovina:** Rjeđe oko Mostara!!, u Nevesinjskom polju (Mu.), na Ošanića glavici kod Stoca (B.), kod Bileka! (*P.). — **U novopazarskom sandžaku:** Na rubovima šume Poljane kod Svjetlog borja; između Plevalja i Jabuke (*B.). — Maj, juli. — „Ščavljak, ščavljak“.

β *unicallous* [Peterm., Fl. Lips., 266 (1838).; — v. *distans* Beck, Fl. Srbbosn. u ANH. VI (1891) 314 da li Dumort., Fl. belg. 17 (1827)?].

Bosna: Kod Donje Tuzle (*M.!), Sarajeva (B. da li Mu.?). — **Hercegovina:** Kod Mostara (*Bornm.!).

3. *Rumex hydrolapathum* [Huds., Fl. Angl., ed. II, I, 154 (1778)]. — Uz vode po močvarama.

Bosna: Rijetko oko Vareša na putu k Zvijezdi i kod Pržića, na Željeznici i Sutjeskoj, kod Broda na Drini (*Pr.). — Ljeti.

4. *Rumex conglomeratus* \times *crispus*.

a) *Rumex Schulzei* [Hausskn. u Mitt. geogr. Ges. Thür., III (1885), 68].

Bosna: Oko Sarajeva (*Mu.). — Hercegovina: Oko Mostara, na vrelu Čitluku kod Nevesinje (*Mu.).

5. *Rumex conglomeratus* [Murr., Prodr. fl. Goett., 52 (1770)]. — Na vlažnim, poplavljениm mjestima.

Bosna: (*AK.) Jamačno rasprostranjena do visine od 1100 m ali slabo opažana: kod Pritoke (Fo.), Banjeluke, Maglaja na Vrhasu (H.), Fojnice (Pr.), Kiseljaka, Visokog (Mu.). Vareša (Pr.), svuda oko Sarajeva, u Sarajevskom polju, kod Pazarica, Tarčina, Trnova (Mu.), u dolini Željeznice (Pr.) i Sutjeske (Mu.), kod Kupresa, Glamoča, Preodca, u Hrblijini (Pr.) Gatačkom-polju (Mu.). — Hercegovina: (*A.K.) gdje?; kod Ivan-karaule, Konjica, Mostara!, u Nevesinjskom-polju, između Čemerna i Graba (Mu.), oko Radišića kod Ljubaškog (F.). — U novopazarskom sandžaku: Kod Svjetlog borja (*B.). — Juli, avgust.

β *pusillus* [Delarb., Fl. d'Auv., ed. II, 523 (1800) kao vrsta; Beck u Beck Reich., Ic. fl. Germ., XXIV, 25; v. *pyonocarpus* Wallr., Sched., 157 (1822)].

Bosna: Kod Brčkog (*B.).

6. *Rumex sanguineus* [L., Spec., 334 (1753)]. — Pod vlažnim, hladovitim grmljem i šumama do 1000 m u visinu.

Bosna: Kod Krupe (Fo.), na Lisini i Sinjakovu (V.), kod Travnika (*S.), u dolini Jedovnica kod Prnjavora (B.), kod Pazarica, oko Sarajeva (B.), kod Podviteza (Pr.), u Zelengori (Pr.), u dolini Sutjeske kod Suhe gore (Mu.), Popovog mosta, Mješajaca (Pr.). — U novopazarskom sandžaku: Kod Svjetlog borja (*B.). — Juli, avgust.

7. *Rumex crispus* × *patientia*

a) *Rumex confusus* [Simk. u Termész. sl. I (1877), 238].

Bosna: Oko Sarajeva a ne rijetko pod stablima od kojih su nikli. (*Mu.). — Hercegovina: Oko Bojišta u Nevesinjskom polju (*Mu.).

8. *Rumex patientia* [L., spec. 333 (1753)]. — Na mjestima, obilnim travama i nezasagjenim, u oranicama, livadama, pod šikarom uz vode.

Bosna: Kod Petrovca (B.), često oko Sarajeva, u Sarajevskom polju, oko Trnova, Pazarica, Tarčina, u Gatačkom polju (*Mu.). — Hercegovina: Oko Konjica, Mostara, Nevesinja, u Nevesinjskom polju (*Mu.), na istočnom Veležu (B.). — August.

9. *Rumex crispus* × *obtusifolius*.

α *Rumex acutus* [L., Spec., 335 (1753). — *R. pratensis* Mert. Koch, Deutschl. Fl., II, 609 (1826)]. — Pod strukovima, od kojih su niknuli.

Bosna: Kod Banjeluke (*H.), Fojnice, Sarajeva (Mu.). — Hercegovina: U Nevesinjskom polju (*Mu.).

10. *Rumex conglomeratus* × *obtusifolius* β.

a) *Rumex abortivus* [Ruhm. u Jahrb. bot. Gart. Berl., I, 253, (1881)].

Bosna: Kod Sarajeva (*Mu.). — Hercegovina: Na Zalomskom potoku u Nevesinjskom polju (*Mu.).

11. *Rumex obtusifolius* × *sanguineus*.

a) *Rumex Dufftii* [Hausskn. u Mitt. geogr. Ges. Thür., III (1885), 78].

Bosna: U Suhoj gori (*Mu.).

12. *Rumex obtusifolius* α × *patientia*.

a) *Rumex erubescens* [Simk. u Term. füz., I (1877) 239 i u Magy. növ. lapok, II, 152].

Bosna: Oko Sarajeva, osobito uz Miljacku kod kolodvora (*Mu.).

13. *Rumex obtusifolius* [L., Spec., 335 (1753)]. — Na neobragjenim i obragjenim mjestima, u livadama i živicama do u alpinski pojas (1750 m).

Bosna: (*AK.) gdje? Oko Bosanske Dubice (B.), Krupe (Fo.), Ostrošca (Boll.), Vrnograča, Cazina (F.), na Vranici (Mu.), oko Fojnice (Pr.), Vareša (Pr.), Sarajeva, u Sarajevskom polju (B.), kod Trnova, na Treskavici (P.), Magliću!! (Mu.), Volujku-pl. (Pr.), u dolini Sutjeske (Pr.); po Mu. rasprostranjena u niskim predjelima. — Hercegovina: Na Bjelašnici u Prenj-pl. (B.), na Crvnu, Veležu (Mu.). — Ljeti.

α *silvestris* [Wallr., Sched., 161 (1822) kao vrst; Koch, Syn. fl. germ., 614 (1837)].

Bosna: Oko Travnika više Slijemena kod Viteza (*Fr. Br.) u Vranici-pl., kao i na Matoreu, u Tješilskim stajama, do 1500 m (S. V.).

β *agrestis* [Fries, Nov. fl. Suec., ed. II, 99 (1828). — *R. Friesii* Gren. Godr., Fl. franc., III, 36 (1855)].

Bosna: Na podoru grada Krupe, kod Jajca (B.); — u dolini Grlonice kod Travnika (Fr. Br.).

Murbeck [u LUÅ, XXVII (1891), str. 45] spominje, da se u Bosni i u Hercegovini nalazeći *R. obtusifolius* sastoje u glavnome od oblika, koji djelomice stoje na sredini između v. *silvestris* i v. *agrestis*, djelomice predstavljaju manje tipnu v. *silvestris*. To ne samo da valja potvrditi, nego i dodati, da se opažila i tipna var. *agrestis* koju Murbeck tamo nije našao.

14. *Rumex conglomeratus* × *pulcher*.

a) *Rumex Mureti* [Hausskn. u Mitt. geogr. Ges. Thür., III (1885), 73].

Bosna: U Rudopolju blizu Gackog (*Mu.).

15. *Rumex pulcher* [L., Spec., 336 (1753)]. — Na neobragjenim, pustim, kamenito-travnatim i na obragjenim mjestima nižih predjela.

α *typicus* [G. Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV, 39 (1904)].

Bosna: Kod Novog, Krupe (B.), Banjelučke, Maglaja na Vrbasu (H.), Travnika (*S.), u dolini Bosne od Dobroja (Fo.) do Sarajeva (B.), i oko Sarajeva (B.), tako: na brdu Kastela (B.), u dolini Miljacke, na Trebeviću (M.), u Sarajevskom polju (Mu.); u dolini Sutjeske, kod Foče (Pr.), u Gatačkom polju (Mu.), kod Livna (Ha.-Fa.), Prosječa kod Zvornika (I.). — **Hercegovina:** Oko Mostara!! (Str.), u Nevesinjskom polju (Mu.), kod Trebinja, Bileka (*P.). — Juni, juli.

β *divaricatus* [L., Spec., ed. II, 478 (1762) kao vrst; Arcang., Fl. ital., ed. 2, 204; Beck, na ozn. mj., 40]. — Valja ju valjda po srečolikim dugoljastim, više dna niti neusukanim ni guslastim, tupim, papiloznim listovima razlikovati.

Bosna: Na Krupskom gradu na Uni (*B.). — **Hercegovina:** Na Neretvi oko Bune (*Mu.).

16. *Rumex conglomeratus* × *maritimus*.

a) *Rumex limosus* [Thuill., Fl. Paris., ed. II, 182 (1799). — *R. palustris* Sm., Fl. brit., I, 394 (1800)]. — U močvarama, jarcima, mlakama.

Bosna: Kod Banjelučke (*H.), Kozluka kod Zvornika (I.). — Juni.

2. sekt.: *Acetosella*.

[Meisn. u Mart., Fl. Bras., XIV, XIV, 10 (1855) i u DC., Prodr., XIV 1, 63.]

17. *Rumex acetosella* [L., Spec., 338 (1753)]. — Na pjeskovitim, šljunkovitim, neobragjenim mjestima, u gorskim livadama, osobito na tlu, oskudnom vaspencem do u alpinsko područje (1800 m).

Bosna: (*S.) svuda česta. Na Vranici-pl. još je i u alpinskom pojusu česta. — **Hercegovina:** Na Glogovu (F.), oko Mostara (Str.), Trebinja, Bileka (*P.). — **U novopazarskom sandžaku:** Kod Svjetlog borja (*B.), opažene su:

α *multifidus* [L., Spec., ed. II, 482 (1762) kao vrst; Wallr., Sched., 186. — *R. acetoselloides* Balansa u Bull. soc. bot. Franc., I (1854), 282].

Bosna: Oko Sarajeva (*B.).

Dalje oblik *palmatifidus* [G. Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV, 49 (1904). — *R. angiocarpus* v. *palmatifidus* G. Beck u Sched.]. — Listovi kao u v. *multifidus*. Plodovi kao u v. *angiocarpus*. — **Bosna:** Na gorskim livadama u Grmeč-pl., u Matoreu u Vranici-pl., u dolini Željeznice (*B.). — **Hercegovina:** Na Raškoj gori (*B.), na Gubaru (Haw.!).

β *vulgaris* [Koch, Syn. Fl. Germ., 616 (1837)].

Bosna: U dolini Vrbasa prema Krivoj jelici (Ha.-Fa.), u Vranici-pl. (B., S. V.). — Mogla bi se naći još i na nekim gore navedenim mjestima.

Obljek *angiocarpus* [Murb. u LUÅ, XXVII (1891) 96 kao vrst; Čelak. u Sitzungsb. böhm. Ges. Wiss. (1892), 402]. Tri unutarnja lista cvjetnog obojka leže u doba, kada sazori orah, kao priljepljene uza nj. — **Bosna:** Na Lisini kod Varcar-Vakufa i na Vilenici kod Travnika (B.), kod Fojnice (B.), kod Sarajeva (B. po *M.) oko Zvornika (R. Keller!). — **Hercegovina:** Na Raškoj gori (B.), kod Mostara!! (*Mu., Raap Call., Pl. Herceg., br. 319!), i na obroncima Veleža!! (*M.) do 1400 m (B.), oko Nevesinja i u Nevesinjskom polju (Mu.). — Valjda i dalje rasprostranjena, ali ne opažena.

3. sekt.: *Acetosa*.

[Meisn. u DC., Prodr., XIV 1, 64 (1856).]

18. *Rumex acetosa* [L., Spec., 337 α (1753)]. — U livadama, na mjestima obilnim travama do u alpinsku regiju.

Bosna: Jamačno je daleko rasprostranjena. Tako u Grmeč-pl. (B.), oko Banjeluke, Maglaja na Vrbasu (H.). Travnika, Fojnice (*S.), Vareša (Pr.), Sarajeva (H.), Osijek dola, Pala (Pr.), u Zelengori (Pr.), na Vratlu kod Trnova (B.), u dolini Sutjeske (F.), kod Kupresa, na Vel. Malovanu, Kamešnici, Troglavu, Šatoru, Hrblijini (Pr.); između Gradača i Srebrenika (S.), kod Zvornika (I.). — **Hercegovina:** Oko Mostara (Pi), na obroncima Velež-pl.!! (F.); na Leotaru kod Trebinja (*P.). — Maj, juli. — „Kiselica“.

19. *Rumex auriculatus* [Wallr., Sched., 182 (1822) kao var. *R. acetosa*; Murb. u Bot. Not. (1899) 39. — *R. thyrsiflorus* Fingerh. u Linnaea, IV (1829), 380. — Sravni Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ. XXIV, 53, t. 196. — Razlikuje se od *R. acetosa* kuštravim lišćem sa razdijeljenim lisnim krpama, gustom cvasti i malim samo 2·5—3·5 mm dugim plodom. Na rubovima oranica i puteva, na neobragjenim mjestima, — 1000 m.

Bosna: Na groblju kod Gackog (*Mu.). — **Hercegovina:** Oko Nevesinja (*Mu.). — Juni, juli.

20. *Rumex triangularis* [DC., Fl. franc., V, 368 (1815)]. — *R. acetosa* v. *angustatus* G. Beck u ANH., V, 488 (1890) ne Meisn. (bez opisa. Sravni G. Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV, 54, t. 197. (1901)). — Žile korjenja nijesu odebljale. Dönnji su listovi na struku dugačke stapke, dugoljasto strjelasti, s dugim, uskim, sitno zašiljenim, dolje upravljenim krpicama oštraca. Gornji listovi struka uži, okrajno produženi, linealni. Plodovi 4—5 mm dugi, sročiki, krugljasti, nešto dulji nego široki. Inače kao *R. acetosa*. — U livadama i na kamenitim mjestima alpinskog pojasa na vagnencu.

Bosna: Na Dinari i na Troglavu kod Livna (*B.). — **Hercegovina:** Na Ljelji-, Prenj- (*B.), Babi-pl. (Haw!). — Juni, avgust.

21. *Rumex tuberosus* [L., Spec., ed. II, 481 (1762); Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV, 56, t. 200 (1904)]. — Na sunčanim, kamenim, travnatim mjestima u vinogradima u području sredozemne flore.

Hercegovina: (*AK.) gdje? rijetko; oko Mostara (Pi.!), na stijeni Stoca (Baenitz!) — Maj. juni. Oblik *papillosum* [G. Beck, na ozn. mj.] Zaklopci pokriveni papilnim dlakama oko Mostara u Hercegovini (Pi.!).

22. *Rumex arifolius* [All., Fl. Pedew., II, 204 (1785); sravni G. Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV, 52, t. 195 (1904)]. — Na travom obilnim, humovnim i močvarnim mjestima u predalpinskim livadama u predalpinskom i alpinskom području visokog gorja — 1800 m; kadikad splavljen dolje.

Bosna: U planinama: Klekovači (F.), Vlašići!! (*S.), Vranici!! (Bl.), Bjelašnici (B.), Hraničavi!! (Bl.), Treskavici (B.), Kleku (F.), Brogoča (Pr.), Magliča (Mu.), Volujka (Pr.), Kamešnici, Kuraju, Troglavu, Vel. Malovanu, Šatoru (Pr.), na uselini Presedlu, južno od Podgorja, na podnožju Velik. Vitoroga (Ha.-Fa.). — **Hercegovina:** Na Porimu (*V.), Veležu (B.). — Juni, juli. — „Ščavlika“.

23. *Rumex scutatus* [L., Spec., 337 (1753)].

α *typicus* [G. Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV, 57 (1904).] — U krševitom grohotu, na kamenitim mjestima u visokom gorju do 2000 m.

Bosna: U visokom gorju: Osječenice!! (F.), Treskavice (B.), Brogoča (Pr.) Magliča (B.), Volujka!! (Mu.) i dolje sve do Suhe (B.), u Šatoru (Pr.); Troglavu u Dinari (B.) i kod Banjeluke (H.); je li divlja? — **Hercegovina:** U Prenj-pl. (B.), na Plasi, Prislabu, Čvrsnici (V.), Veležu, Bjelašnici (Mu.). — Juni, juli.

I oblik *hastatus* [Schult., Syst., VII, 1465 (1830) = *hastilis* Koch, Syn. fl. Germ., 615 (1837)] je zapažen.

β *glaucus* [Jacqu., Collect., I, 63 (1786) kao vrst; Gaud., Fl. Helv., II, 589 (1828); Beck, na ozn. mj., 58.]

Bosna: Na Magliču, Volujku (*Mu.).

2. Oxyria.

[Hill., Veg. syst., X, 24 t. 24 (1765); Dammer u NPflF., III 1 a, 19; sravni Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV, 60, t. 202.]

1. *Oxyria digyna* [Hill, Hort. Kew., ed. II, 158 (1769)]. — Na vlažnim stijenama, u krševitom grohotu alpinskog pojasa visokog gorja.

Hercegovina: Vrlo rijetko, samo kod vrela na Tisovici u Prenj-pl. (Degen u lit.). — Juli, avgust. — „Rukvedica“.

Pleme: *Eupolygonae.*

[C. A. Mey. u Mem. acad. Petersb., 6. sér., VI, 145; Meisn. u DC., Prodr., XIV 1, 82.]

3. Polygonum.

[L., Spec., 359 (1753); Gen., ed. V, br. 445. (2 J.); Dammer u NPflF., III 1 a, 25.] — „Dvornik“.

1. sekt.: *Avicularia.*

[Meisn., Polyg., 48, 85 i u DC., Prodr., XIV 1, 84, 85.]

1. *Polygonum aviculare* [L., Spec., 362 (1753); sravni Beck u Beck Reich., Icon. fl. germ., XXIV, 64, t. 206—207]. — Na pustim, neobragjenim i obragjenim mjestima, na kamenitim šljunkovitim mjestima, putevima u nizini do u predalpe (900 m).

Bosna: (*S.), često. — **Hercegovina:** Rijetko ili slabo opažana; oko Mostara (Str.), Trebinja (*P.). — **U novopazarskom sandžaku:** Kod Svjetlog borja, između Plevala i Jabuke, u dolini Lima između Prijeopolja i Bistriće (*B.). — Juni do novembra. — „Travica mala, dvornik“.

Opažani su ovi oblici: 1. *erectum* [Roth, Beitr. zur Bot., II, 181 (1783); Tent. Fl. germ., I, 174 (1788) i II 1, 455]; — 2. *procumbens* [Gilib, Ex. phyt., II, 434 (1792) kao vrsta; Hayne, Anzneig., V, 23, t. 23; Beck, na ozn. mj., 65]; — 3. *condensatum* [Becker, Fl. Frankf., I, 161 (1828)]; — 4. *neglectum* [Bess., Enum. pl. Volh., 45 (1821) kao vrsta; Reich., Fl. Germ., 573 (1832)].

2. *Polygonum Bellardi* [All., Fl. Pedem., II, 207, t. 90, sl. 2. (1785)]. — Na neobragjenim i obragjenim mjestima, grohotu, pjeskovitim poljima, putevima do u predalpe (1200 m).

Bosna: Kod Sokǒca kraj Bihaća (Boll.). — **Hercegovina:** Na Zalomskom potoku u Nevesinjskom polju, u drvošnjicima na Bjelašnici pl. do 1200 m (Mu.), kod Trebinja (*P.). — Ljeti.

2. sekt.: *Persicaria.*

[Meisn., Polyg., 66 i u DC., Prodr., XIV 1, 84 i 101.]

3. *Polygonum hydropiper* [L., Spec., 361 (1753)]. — Na obalama, vlažnim mjestima u vodenim jarcima do u predalpinske dolove.

Bosna: (*AK.), kod Dônje Tuzle (M.!), između Fojnice i Visokog (S. V.), oko Kiseljaka (H.), oko Kovačića kod Sarajeva (F.!) kod Previle (Pr.), na Metaljci, kod Pod-Viteza (B.), u dolini Sutjeske, kod Tjentišta, Suhe (Pr.). — Juli do septembra.

Opažan je i oblik *acutifolium* [A. Br. kod Beckh., Fl. Westf., 771 (1893)]. — **Bosna:** Oko Kovačića kod Sarajeva (F.!).

4. *Polygonum mite* [Schrink, Baier. Fl., I, 668 (1789). — *P. dubium* Stein kod A. Br., u Flora, VII (1824), 357. — *P. laxiflorum* Weihe u Flora, IX (1826), 746]. — Na jednakim mjestima kao pregađanja vrsta.

Bosna: (Fo.), kod Plitke (Fo.), između Fojnice i Visokog (S. V.), oko Visokog, Sarajeva, Goražde (Fo.). — **Hercegovina:** Kod Konjica (*Fo.). — Avgust, septembar.

5. *Polygonum amphibium* [L., Spec., 361 (1753)]. — U i oko voda nizine. (—850 m).

Bosna: (*AK.) gdje? u Sarajevskom polju kod Halilovića, na Miljacki, Bosni, Željeznici (B.), kod Kovačića kraj Sarajeva (Fo.), Previle, Podviteza, Šuice, Malovana, Preodeca (Pr.); Prosjeka kod Zvornika (L.). — **Hercegovina:** (*AK.) gdje? Oko Mostara, na Buni (Str.), na Zalomskoj u Nevesinjskom polju (Mu.), kod Stoca (Fo.), u Hutovom polju (F.). — Juni do septembra.

6. *Polygonum persicaria* [L., Spec., 361 (1753), ed. II, 518 a]. — Na obragjenim i neobragjenim, suhim i vlažnim mjestima.

Bosna: Kod Krupe, Bihaća, Zalina, Čelinca (Fo.), Banjeluke (H.), u dolini Jedovice (B.), kod Travnika (Br.), Fojnice (*S.), Vareša, u dolini Željeznice, kod Tarčina, Kupresa, Glamočkom polju, kod Preodca (Pr.) u Livanjskom polju kod Sgrlovih kuća (Ha. Fa.), kod Dōnje Tuzle (M.). — **Hercegovina:** U dolini Tešanice kod Konjica (*B.), kod Mostara (Pi.). — Juli do oktobra.

7. *Polygonum lapathifolium* [L., Spec., 360 (1753).]

α *typicum* [Beck, Fl. Nied.-Oest., 323 (1900) i u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV, 75.]. — Na ugarima, pustim i obragjenim te vlažnim mjestima.

Bosna: Kod Krupe, Bihaća, Aginog sela (Fo.), Banjeluke (H.), svuda u dolini Save i Jedovice, oko Prnjavora, u dolini Lišnje, kod Dōnje Tuzle (B.), Vareša (Pr.), Pazarića (B.), Foče, Tjentišta (Pr.), Uvca (B.). — **Hercegovina:** Kod Jablanice (*B.). — **U novopazarskom sandžaku:** Na Limu između Hana Seljačnice i Prijepolja (*B.). — Juni, oktobar.

Oblik *nodosum* [Pers., Syn., I, 440 (1805) kao vrst; Günth. Grab. Wimm., Enum. Sil., 67 (1824)]. — Na vlažnim mjestima. — **Hercegovina:** Na Neretvi kod Mostara (*Str.).

β *tomentosum* [Schrank, Baier. Fl., I, 669 (1789) kao vrst; Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV, 76. — *P. incanum* Willd., Spec., II 446 i autorovi ne Schmidt. — Na vlažnim mjestima i vodenim jarcima.

Bosna: (*AK.). Oko Fojnice (Schwarz!), između Fojnice i Visokog (S. V.), u Livanjskom polju kod Sgrlovih kuća (Ha. Fa.). — **Hercegovina:** Na Tešanici kod Konjica (B.), oko Nevesinja (Mu.), Trebinja (*P.). — Juli, september.

Polygonum orientale [L., Spec., 362 (1753)]. — Potjeće iz istočne Indije a *AK. navodi, da je u Bosni ima podivljale.

3. sekt.: *Bistorta*.

[Adans., Fam., II, 277 (1763) kao vrsta; Meisn., Polyg., 43 i 50 i u DC., Prodr., XIV 1, 124.]

8. *Polygonum viviparum* [L., Spec., 360 (1753)]. — Na alpinskim livadama, krševitim mjestima u području kržljava drveća i u alpinskom pojasu visokog gorja.

Bosna: U visokom gorju: Osječenice, Klekovače (F.), Velikog Vitoroga (Ha. Fa.), Dinare, Troglava (B.), Šatora (Pr.), Cincara!! Kamešnice, Vel. Malovana (Pr.), Vlašića!! (*S.), Vranice!! (Mu.), Zeca (Bl.), Hraničave, Bjelašnice, Treskavice (B.), Bregoča (Pr.), Volujka (B.), Maglića (Pr.), u Ljubičnoj (B.). — **Hercegovina:** U Prenj-pl. (B.), na Plasi, Prislabu-pl. (*V.). — Juni do augusta.

9. *Polygonum bistorta* [L., Spec., 360 (1753)]. — U vlažnim livadama na vrelovitim mjestima, u alpinskim tratinama predalpa do u alpinsko područje visokog gorja.

Bosna: Na Klekovači (F.), Presedlu južno od Podgorja (Ha. Fa.), na Troglavu u Dinari (B.), Dugom polju (F.), oko Kupresa (Fr. Br.), u Glamočkom polju, na Hrbljini (Pr.), oko Banjeluke (Fo.) na Zec pl. (Schwarz!), kod Kreševa (*Bl.), Vareša (Pl.), kod Lukavca i na Bjelašnici (B.) na Treskavici (B.), osobito na Velikom Jezeru (F.!), oko Sarajeva: na Ozrenu, kod Vučje luke (F.); u Blatu jezeru na Maglić-pl. (B.), na Vučjoj bari kod Gackog (Mu.), na Hrsinu kod Nove Kasabe (I.). — **Hercegovina:** Više Tušila gornjeg u Visočici pl., kod Umoljana (B.), na Crvanj-pl. (Mu.), u Medovom dolu pod Jastrebicom (*P.). — Juni do augusta.

Uz običajan oblik *laeve* [Beck, Fl. Nied.-Oest., 322 (1900)], opažani su još; f. *puberulum* [Beck na navedenim mjestima]. — **Bosna:** u alpinskim tratinama Maglića-pl. (*B.), na Troglavu u Dinari (B.). — **Hercegovina:** Bare gornje u Čvrsnici (Pi.!) i f. *griseum* [Beck, Fl. Slđbosn. u ANH., VI (1891), 815.]. Listovi s dōnje strane pokriti na gusto kratkim dlakama, za to skoro pepeljasti. — **Bosna:** U Gackom polju (Riedel!), na Magliću (B.), u Treskavici-pl. (F.!).

4. sekt.: *Aponogeton*.

[Meisn., Monogr. Polyg., 43 i 55, i u DC., Prodr., XIV. 1, 136.]

10. *Polygonum alpinum* [All., Fl. Pedem., II, 206 (1785). — *P. polymorphum* v. *alpinum* Ledeb., Fl. ross., III, 524]. — Na vlažnim i kamenim mjestima u livadama alpinskog pojasa u visokom gorju.

Bosna: Rijetko; više Fojnice na Vran-Kamenu (*Fr. Br.), na Vranici-pl., na Matoreu (B.); na Zelengori (Pr.). — Juli do augusta.

5. sekt.: *Tiniaria*.

[Meisn., Monogr. Polyg., 43 i 62, to u DC., Prodr., XIV 1, 135.]

11. *Polygonum convolvulus* [L., Spec., 364 (1753)]. — Na ugarima, obragjenim mjestima do predalpinskog područja (1300 m).

Bosna: Često. Tako oko Banjelučke (H.), Travnika (*S), Fojnice (B.), Žepča (B.), Dōnje Tuzle!! (M.), Drinjače (I.), Rogatice (B.), Sarajeva (Fo.), Foče (B.), Kupresa, Glamča, Preodca (Pr.), Livna (B.), i. dr. mj. — **Hercegovina:** Kod Umoljana, Tušile u Visočici-pl. (B.), oko Mostara (Str.), Žitomisljica (Mu.), Trebinja (*P.). — Juli do oktobra. — „Dvornik, papunac“.

12. *Polygonum dumetorum* [L., Spec., ed. II, 522 (1762)]. — Pod šikarom uz živice do u predalpinsko područje (800 m).

Bosna: (*A. K.), gdje? Oko Banjelučke (H.), Varoša (Fo.), Travnika (Br.), Šipovika (Fr. Br.), Fojnice (Mu.), Tarčina (Pr.), amo-tamo u južnoj Bosni (Pr.), oko Dōnje Tuzle (B.). — **Hercegovina:** (*AK.), gdje? kod Mostara (Pi.!). — Juli do oktobra.

3. *Fagopyrum.*

[Gärtn., de fruct. II, 182, t. 119 (1791); Dammer u NPflF., III 1a, 29.]

1. *Fagopyrum sagittatum* [Gilib., Exerc. phyt., II, 435 (1792). — *F. esculentum* Moench, Meth., 290 (1794). — *Polygonum fagopyrum* L., Spec., 364 (1753)]. — Potječe iz srednje Azije te se prilično često sadi, a katkada podivljava.

Bosna: (*Bouč). **Hercegovina:** (*AK.). — U novopazarskom sandžaku (*B.). — Juli do augusta. — „Heljda, hajda, hajdinje“.

(Nastaviće se.)

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Flora Bosnae et Hercegovinae](#)

Jahr/Year: 1906

Band/Volume: [2_2](#)

Autor(en)/Author(s): Beck von Mannagetta, Ritter Günther

Artikel/Article: [Flora Bosne, Hercegovine i Novopazarskog Sandžaka, 2\(2\). – Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini, 18\(2\) 137-150](#)